

Nr 8

Allmänna beredningsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner angående åtgärder mot olämplig serielitteratur.

I de inom riksdagen väckta, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I:120 av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt II:151 av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t, med understrykande av behovet av statliga åtgärder mot olämplig serielitteratur, hemställer att en seriejury tillsättes med de uppgifter som anges i motionerna.

I motionerna erinras om att motioner väcktes vid riksdagarna 1953 och 1954 angående utredning av ungdomens läsvanor. Motionerna avslogs. Sedermera har emellertid på enskilt initiativ utredning av dessa frågor verkställt. Därvid har bl. a. föreslagits, att en seriejury skulle inrättas, liknande den redan förefintliga barnfilmjuryn. Seriemagasinet, som en sådan seriejury finner uppfylla vissa minimikrav, skulle få trycka juryns emblem på omslaget. Dylik frivillig jurygranskning har föreslagits av den statliga norska serieutredningen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från skolöverstyrelsen. Arbetarnas bildningsförbund, Målsmännens riksförbund och Svenska tidningsutgivareföreningen.

Skolöverstyrelsen erinrar om att styrelsen i sina yttranden över de ovan nämnda tidigare motionerna framhållit, att de åtgärder, som komme i fråga, borde vara av positiv art.

Överstyrelsen framhåller vidare, att vissa åtgärder är att förvänta. Kungl. Maj:t har föreslagit en betydande upprustning av skolbiblioteken, och man kan räkna med att tillkomsten av Sveriges författarfond i förening med föreslagen omläggning av principerna för utdelning från det hittillsvarande anslaget till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst kommer att förbättra arbetsvillkoren för de svenska barnboks författarna.

Överstyrelsen finner motionernas syfte behjärtansvärt men anser det mindre lämpligt att en seriejury tillsättes av statliga myndigheter. Barnfilmjuryn har tillkommit på enskilt initiativ men åtnjuter statsbidrag under åttonde huvudtiteln. En på liknande sätt tillsatt och understödd kommitté för granskning av serielitteratur skulle kunna göra en positiv insats till främjande av ungdomens läsvanor.

Arbetarnas bildningsförbund anför att organisationen ägnat seriefrågan stort intresse och understryker frågans vikt och betydelse.

Förbundet anför vidare bl. a.:

»ABF ställer sig emellertid tveksamt inför förslaget att frågan om serielitteraturen skulle göras till föremål för offentliga ingripanden med hänsyn till de principiella konsekvenser, som sådana ingripanden kan få. Man kan inte isolera problemet om ungdomslitteraturen enbart till frågan om serierna. Vid sidan av dessa förekommer en rik flora av bland annat s. k. pocketbooks, som i fråga om negativa tendenser väl tål jämförelse med serielitteraturen. En jury av det slag som föreslås skulle knappast med god verkan kunna begränsa sina åtgärder till serierna utan ganska snart tvingas att också fatta ställning till litteratur av det slag som nyss antydde. Därmed är man på väg mot en censurprövning, där gränserna mellan olika typer av litteratur snart nog kan komma att suddas ut. Sådana konsekvenser är ABF för sin del icke berett att stå för.

ABF finner det också tveksamt, huruvida en jury av det i motionen föreslagna slaget kan komma till rätta med problemet ens inom den begränsade ram, som motionärerna anger. Erfarenheterna från liknande försök bl. a. i Förenta staterna synes peka på att serieförläggarna på olika förtäckta vägar kan kringgå de stipulationer och den moralkodex, som stadfästes i formellt frivilliga överenskommelser mellan dem och juryn. Om så sker, kommer juryn snarast att verka i motsatt riktning mot den avsedda.

Enligt ABF:s mening bör upprensningen på barn- och ungdomslitteraturens område kunna ske genom folkbildningsorganisationernas och folk rörelsernas aktiva insatser. Genom samfällda aktioner söker dessa instanser verka för en upplyst opinion i frågan, och krafter är också i rörelse för att söka skapa motvikter mot den underhaltiga litteraturen genom att få fram bättre och högvärdiga tryckalster. ABF har i denna fråga utvecklat en ganska omfattande aktivitet. Utöver en upplysningsverksamhet i form av föreläsningar och diskussioner kring serielitteraturen har ABF sålunda under de senaste åren tagit initiativ även för en omfattande diskussions-, studie- och föreläsningsverksamhet kring problemen barn och läsning samt ungdom och läsning. De nu nämnda aktionerna kommer ABF att fortsätta och utbygga under kommande studiesäsonger. De antydde aktionerna för upplysningsarbetet kring serielitteraturen synes f. ö. redan ha givit en del goda resultat. Sålunda torde under de senaste månaderna fyra av de mest underhaltiga seriemagasinen ha nedlagts, och tillgänglig statistik på upplagor för de övriga visar starkt sjunkande siffror. De senaste månaderna har vidare två nya serieböcker uppträtt på marknaden, innebärande framsteg i fråga om såväl innehåll som kvalitet i övrigt.»

Förbundet finner sig icke böra tillstyrka motionerna.

Målsmännens riksförbund anser, att en jury skulle kunna bli av stor betydelse för sanering av seriefloran, men i motsats till motionärerna är

riksförbundet av den uppfattningen, att en sådan jury bör uppbyggas efter samma grunder som barnfilmjuryn och alltså på privat initiativ. Riksförbundet anser därför att en statlig jury icke bör tillsättas.

Svenska tidningsutgivareföreningen erinrar först om den vid 1954 års riksdag väckta motionen, i vilken åtgärder föreslogs varigenom serierna skulle motarbetas, samt om det yttrande, som föreningen avgav över denna motion. Vidare framhåller föreningen att i årets motioner ånyo framföres önskan om vissa på statligt initiativ vidtagna granskningsåtgärder på detta område. Föreningen understryker de skäl av principiell och praktisk natur, som talar mot ett granskningsförfarande, och upplyser vidare bl. a., att det i Norge framlagda förslaget om frivillig jurygranskning av seriemagasinen enligt uppgift icke kunnat godtagas av vederbörande norska pressorganisationer.

Föreningen avstyrker motionerna.

Utskottet

Serierna har under de senaste åren ägnats stort intresse i tidningspressen, i radio och inom många organisationer. I riksdagen har motioner berörande ungdomens serieläsning behandlats såväl år 1953 som år 1954. I utlåtande över en vid 1953 års riksdag väckt motion (II:249) om utredning angående barnens och ungdomens förströelseläsning m. m. uttalade sig andra kammarrens allmänna beredningsutskott (utlåtande nr 5) bl. a. för att den undermåliga barn- och ungdomslitteraturen skulle motarbetas och produktionen av god litteratur stimuleras. Man ansåg emellertid att Kungl. Maj:ts prövning av bokutredningens förslag borde avvaktas och förordade bl. a. vissa understödjande åtgärder till hjälp för skolor och bibliotek i kampen mot den underhaltiga förströelseläsningen. Motionen avstyrktes och föll i riksdagen. Vid 1954 års riksdag väcktes en motion (II:356) med enahanda yrkande som i den ovannämnda. Allmänna beredningsutskottet, som utlät sig över motionen (utlåtande nr 10), hänvisade till den proposition som var att emotse i anledning av bokutredningens förslag och till det förslag till brottsbalk som avgivits av straffrättskommittén och vari såsom ny brotts-typ upptagits bl. a. spridandet av förråande skrift eller bild bland barn och ungdom. Även denna motion avstyrktes av utskottet, som dock sade sig behjärta motionens syfte, och motionen avvisades av riksdagen.

Straffrättskommitténs förslag till brottsbalk har ännu icke hunnit för-anleda någon Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen. Bokutredningen framhöll i sitt betänkande bl. a. att större uppmärksamhet borde ägnas frågan om stipendier till barn- och ungdomsförfattarna och att det av folkbibliotekssakkunniga framlagda förslaget om upprustning av biblioteken i vad gäller barn- och ungdomslitteratur borde genomföras. Förslaget torde komma att leda till icke oväsentliga förbättringar av arbetsvillkoren

för barnboks författarna. I proposition till årets riksdag har vidare förslagits en avsevärd ökning av anslaget till skolbiblioteken. Det synes ännu vara för tidigt att närmare bedöma dessa åtgärders betydelse för motverkande av serieläsningen, men enligt utskottets mening torde de icke bli utan effekt.

De av skolöverstyrelsen och vissa organisationer avgivna yttrandena över motionerna kan sammanfattningsvis sägas innebära att samtliga avstyrker motionerna. Skolöverstyrelsen och Målsmännens riksförbund ställer sig positiva till förslaget om en jury i och för sig men anser att juryn icke bör vara statlig utan organiseras på samma sätt som barnfilmjuryn. Arbetarnas bildningsförbund anför betänkligheter beträffande offentliga ingripanden mot serielitteraturen och förordar att man tills vidare fortsätter på den väg förbundet beträtt, nämligen studie- och upplysningsverksamhetens.

Utskottet finner de invändningar som kan göras mot ett system med statlig jury vägande. Gränserna för en sådan jurys kompetensområde kan riskeras bli flytande och dess verksamhet skulle kunna komma att få karaktären av en censur, vilken skulle strida mot den allmänna uppfattningen av tryckfrihetens innebörd. Utskottet vill framhålla att den av framför allt folkbildningsorganisationerna bedrivna verksamheten på här ifrågasvarande område är mycket livlig och redan visat sig kunna giva goda resultat. Kännedomen om serieläsandets problem har vidare väsentligt berikats genom två under fjolåret utkomna arbeten. Redan härigenom torde mycket vara vunnet för de fortsatta strävandena. Den av den s. k. seriekommittén bedrivna verksamheten torde ävenså vara av stort betydelse i detta sammanhang. Kommittén, som är bildad av ett stort antal organisationer inom folkbildningsrörelsen samt kvinnoorganisationer m. fl., har till uppgift att motarbeta den underhålliga serielitteraturen och verka för spridande av god barnlitteratur. Bland de initiativ som kommittén på senaste tiden tagit vill utskottet särskilt framhålla att man i samarbete med bokhandlarna avser att i mars 1955 anordna en s. k. barnboksvecka i syfte att sprida propaganda för god litteratur.

Utskottet är av den uppfattningen att den råhet och sadism som kännetecknar många alster inom serielitteraturen gör serieläsningen till ett allvarligt problem. De initiativ som enligt vad ovan sagts tagits såväl av statsmakterna som av enskilda organisationer utvisar emellertid, enligt utskottets mening, att detta problem f. n. röner livlig uppmärksamhet, och det torde finnas skäl för den förhoppningen att initiativen även skall giva resultat. De vägar man nu slagit in på bör enligt utskottets uppfattning ytterligare prövas. Skulle de likväl icke visa sig leda till tillfredsställande resultat, torde tillfälle framdeles givas att överväga ytterligare åtgärder.

Utskottet får under åberopande av vad ovan anförts hemställa,
att motionerna I:120 och II:251 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 mars 1955

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Andersson, Lars, Nilsson, Hjalmar, Jonsson, John Wiktor, Andersson, Axel*, Jansson, Erik, Holmqvist, Lundström, Strandler*, Grönkvist, fru Hamrin-Thorell och fru Nilsson*;

från andra kammaren: herrar Svensson i Alingsås, Gustafsson i Bogla*, fru Sjöstrand, fru Svedberg, herrar Nordkvist i Kalmar, Bark*, Hammar*, Andersson i Ronneby, Svensson i Krokstorp, Ekström och Börjesson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.